

Ewaluacja w polityce społecznej

Ewaluacja oparta na teorii projektu

Dr hab. Ryszard Szarfenberg
(były) Instytut Polityki Społecznej UW

rszarf.ips.uw.edu.pl/ewalps/dzienne/

Rok akademicki 2021/2022

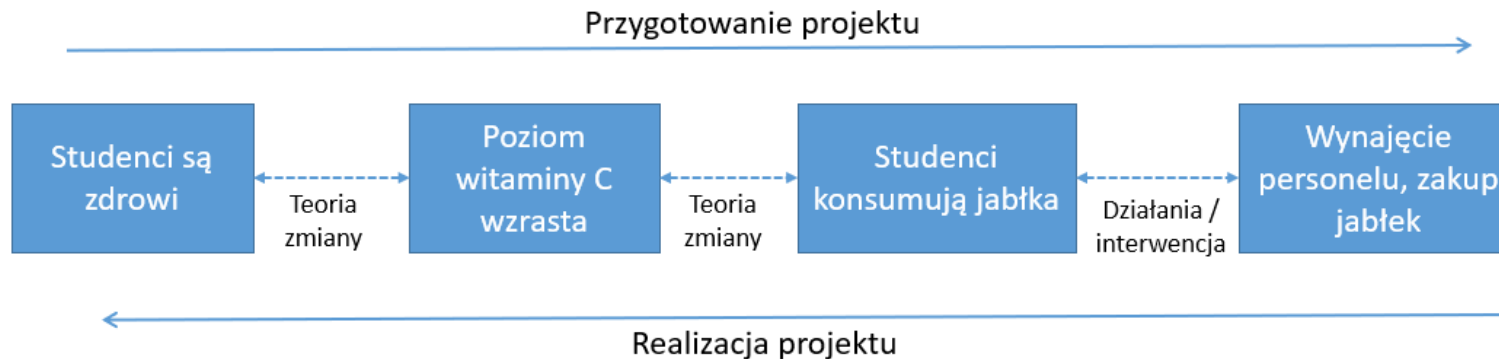
Plan wykładu

1. O znaczeniu teorii przyczynowo-skutkowej w ewaluacji już wspominaliśmy na wykładzie 6 dotyczącym badania skuteczności (slajdy 5-8), ale wykład skupiał się głównie na kontrfaktycznych schematach badania skutków, a nie na badaniu mechanizmu, który do nich doprowadził
2. Ewaluacja oparta na teorii w podejściach do ewaluacji: od pseudo-ewaluacji, przez quasi-ewaluację (tu zostaje zaliczona ewaluacja oparta na teorii programu, projektu), do ewaluacji prawdziwej i pełnej
3. Mediatory i moderatory między produktem projektu, a jego ostatecznymi skutkami, czyli zalety analizy mediacyjnej
4. Teoria problemu a teoria projektu, teoria wdrażania a teoria zmiany
5. Przykłady prostych i złożonych teorii programów i projektów
6. Podejście linearne i nielinearne w ewaluacji opartej na teorii i modelach działania i zmiany

Teoria przyczynowo skutkowa problemu,
polityki, programu, projektu w ewaluacji

Wykład nr 6 dotyczył badania wpływu projektu, przypomnienie jednego ze slajdów, na którym była mowa o teorii zmiany

Przykład teorii konkretnego projektu – Jabłka dla studentów

M. Koopman i in red., *Performance Measurement in the Dutch Social Rented Sector*, 2008, s. 20. Modyfikacje i adaptacja R.S.

Metoda identyfikacji skutków powinna **dostarczyć dowodów na to, że produkt projektu (jabłka) spowodował skutki pośrednie (zjedzone jabłka znacząco zwiększyły poziom witaminy C), a te spowodowały skutki ostateczne w określonych rozmiarach (zwiększenie poziomu witaminy C znacząco zmniejszyło poziom zachorowalności studentów)**. Pytania:

1. Czy zjedzenie jabłek spowodowało wzrost poziomu witaminy C, a jeżeli tak, jaka była skala tego wzrostu?
2. Czy wzrost poziomu witaminy C spowodował zmniejszenie zachorowalności studentów, a jeżeli tak, jaka była skala tego zmniejszania?

Wykład nr 6 nie skupiał się jednak na zagadnieniu teorii zmiany w ewaluacji, ale na tym, jak zidentyfikować skutki produktów dostarczonych odbiorcom w kontrfaktycznym ujęciu eksperymentalnym, co pozostawiało bez odpowiedzi pytanie, dlaczego interwencja działa lub nie działa

Pułapka „czarnej skrzynki” w ewaluacji

Kontrfaktyczna ewaluacja wpływu (*Counterfactual Impact Evaluation, CIE*) pozwala odpowiedzieć na pytanie czy „dana interwencja działa”¹¹⁰. Innymi słowy, pozwala ocenić czy pomysł na rozwiązanie danego problemu społeczno-gospodarczego przyniósł oczekiwane skutki czy też nie. Choć taka wiedza często jest wystarczająca, by podjąć decyzję o kontynuacji lub zawieszeniu interwencji w dotychczasowej formie, to w większości przypadków nie pozwala ona na wyjaśnienie „dlaczego dana interwencja działa”, „w jaki sposób działa” i wreszcie „jak ją udoskonalić”. Jest to problem tzw. „czarnej skrzynki”: wyniki CIE pozwalają prześledzić przejście między nakładami i skutkami interwencji, jednak szczegółowe zależności między nimi pozostają nieznane. Aby

Andras Kaszap, Jan-Philipp Kramer, Rafał Trzciński, Zastosowanie analizy kontrybucji jako podejścia ewaluacji opartej na teorii w ewaluacji ex post wsparcia dla dużych przedsiębiorstw w ramach programów Polityki Spójności UE 2007-2013, w: *Ewaluacja oparta na teorii...*, PARP 2017

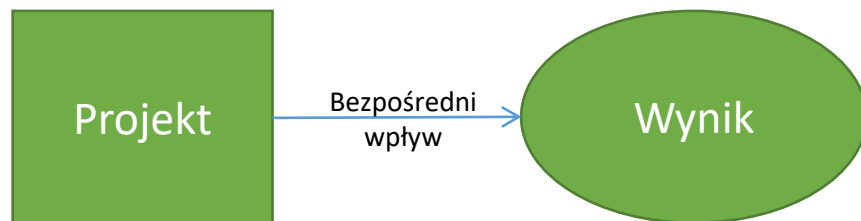
Ewaluacja oparta na teorii w podejściach do ewaluacji

- W jednej z publikacji* wyróżniono 23 podejścia do ewaluacji, podzielone one zostały na kilka kategorii
 - **Pseudo-ewaluacje** (7 podejść, np. badania prowadzone pod wpływem polityki)
 - **Quasi-ewaluacje** (8 podejść, np. podejście eksperymentalne i quasi-eksperymentalne, ewaluacja oparta na teorii projektu omówiona poniżej)
 - **Ewaluacje nastawione na doskonalenie i rozliczalność** (3 podejścia, w tym podejście CIPP omówione na kolejnym wykładzie)
 - **Ewaluacje nastawione na cele społeczne i rzecznictwo** (4 podejścia)
 - **Ewaluacje eklektyczne** (2 podejścia)

*D. L. Stufflebeam, C. L. S. Coryn, *Evaluation Theory, Models, and Applications*, 2014

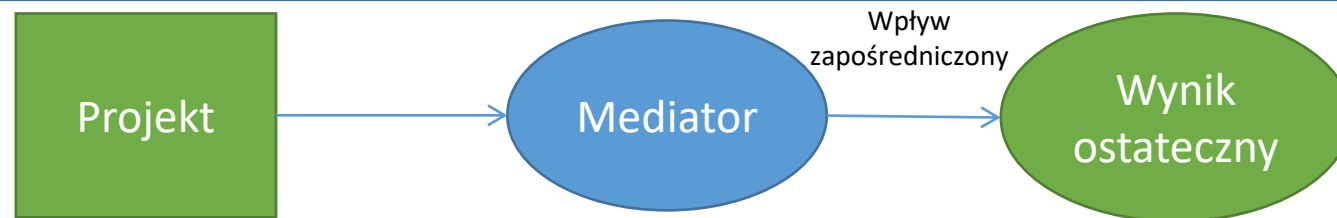
Koncepcje powiązań projektu (programu, polityki) z wynikami (skutkami)

Koncepcja wpływu bezpośredniego i jej ograniczenia

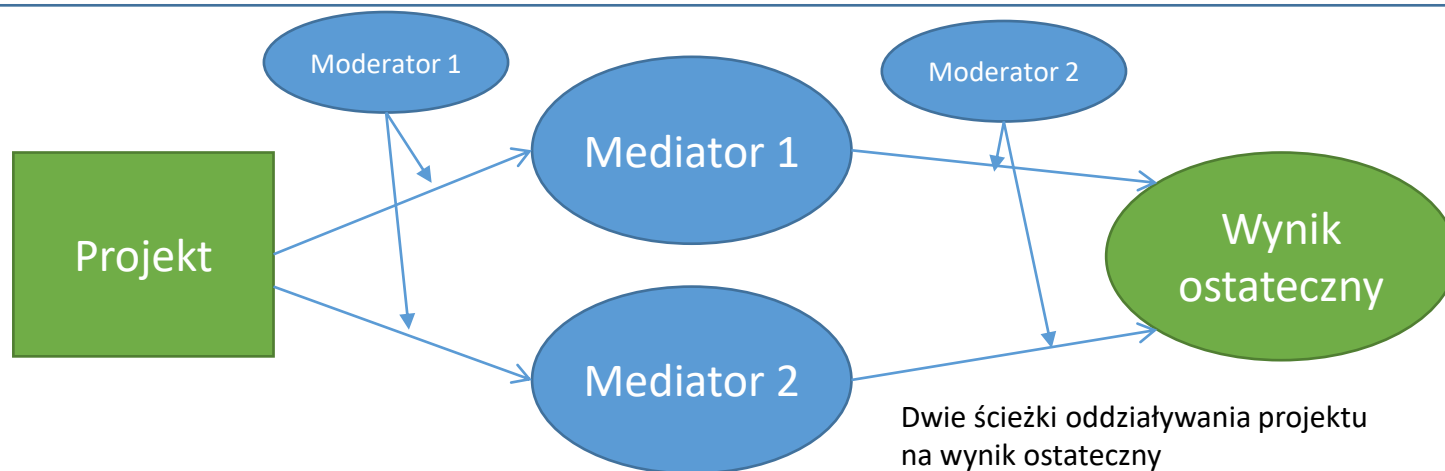
Czy są projekty, które osiągają wyniki bezpośrednio? Wywieranie wpływu na zachowania zawsze są zapośredniczone poprzez bodźce (np. kary, nagrody, kazania)

Koncepcja wpływu pośredniego z jednym mediatorem

Mediator: czynnik na który należy oddziaływać, aby osiągnąć wynik ostateczny

Koncepcja wpływu pośredniego z wieloma mediatorami i moderatorami

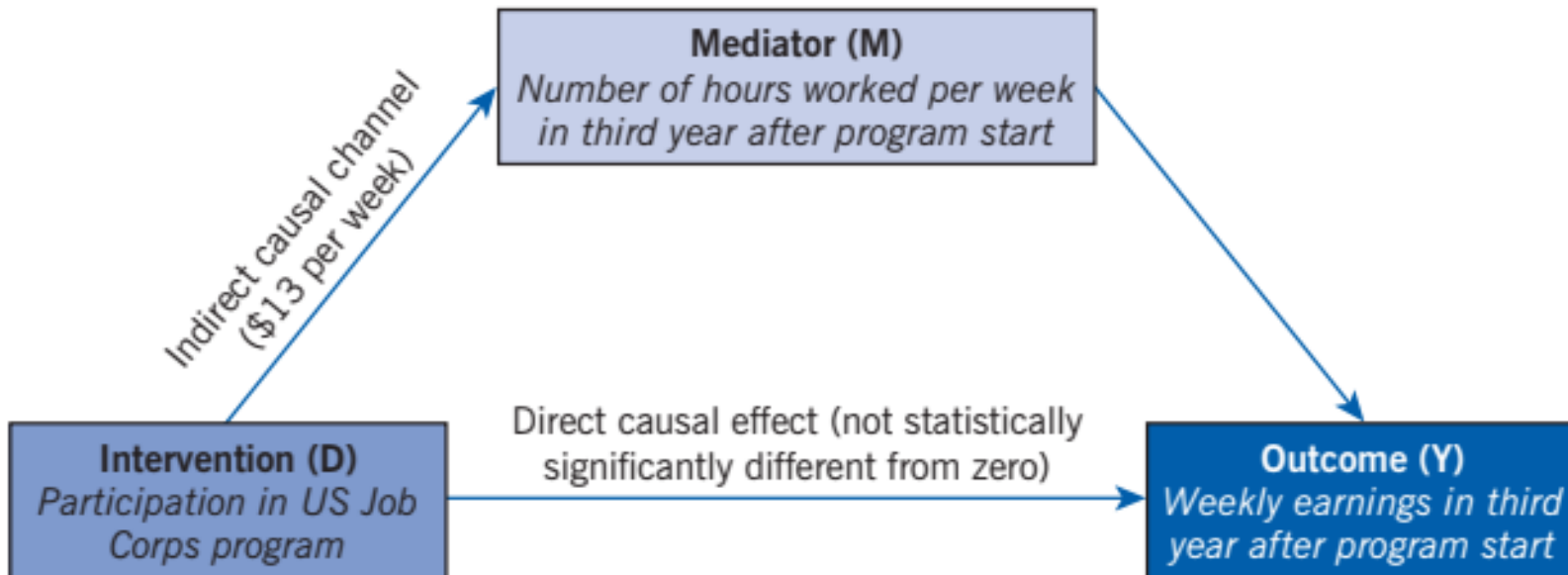

Moderator: czynnik zewnętrzny, który wpływa na siłę oddziaływania projektu w relacji projekt - mediator lub mediator - wynik

Dwie ścieżki oddziaływania projektu na wynik ostateczny

Analiza mediacyjna, czyli rozkładanie mechanizmu wpływu interwencji na kanały bezpośredni i pośredni

Disentangling the effect of an intervention into direct and indirect channels

Note: The US Job Corps program targets those aged 16–24 from low-income households. The program's earnings effect was driven by increased labor market supply, while no significant effect was found on the hourly wage.

- **Analiza mediacyjna** określonego skutku polityki pozwala lepiej zrozumieć, dlaczego określone interwencje w ramach polityki są skuteczne lub nieskuteczne.
- Analiza mediacyjna ukierunkowana na **kanały przyczynowe efektu polityki prawdopodobnie zaowocuje lepszym doradztwem w zakresie polityki**, szczególnie w odniesieniu do optymalnego projektowania różnych elementów interwencji.
- Analiza kanałów przyczynowych **pomaga zrozumieć te aspekty interwencji, których skuteczność wydaje się szczególnie interesująca** (tj. bardziej istotna niż innych aspektów).

[Martin Huber, Disentangling policy effects into causal channels, IZA World of Labor, 2016](#)

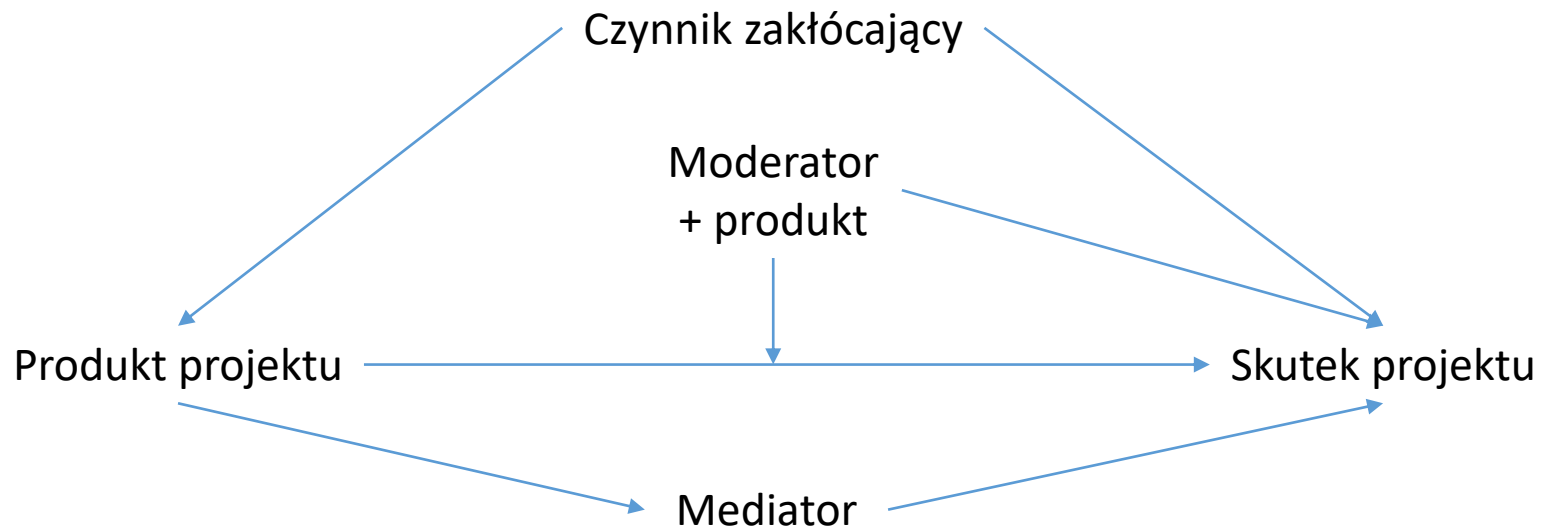
Komentarz. Na poprzednim slajdzie ujęcie bezpośrednie i pośrednie potraktowałem jako alternatywne, a tu widzimy zastosowanie ich obu

Ujęcie integrujące oparte na wykresach DAG (Causal **D**irected **A**cyclic **G**raphs) uwzględniają również czynniki zakłócające

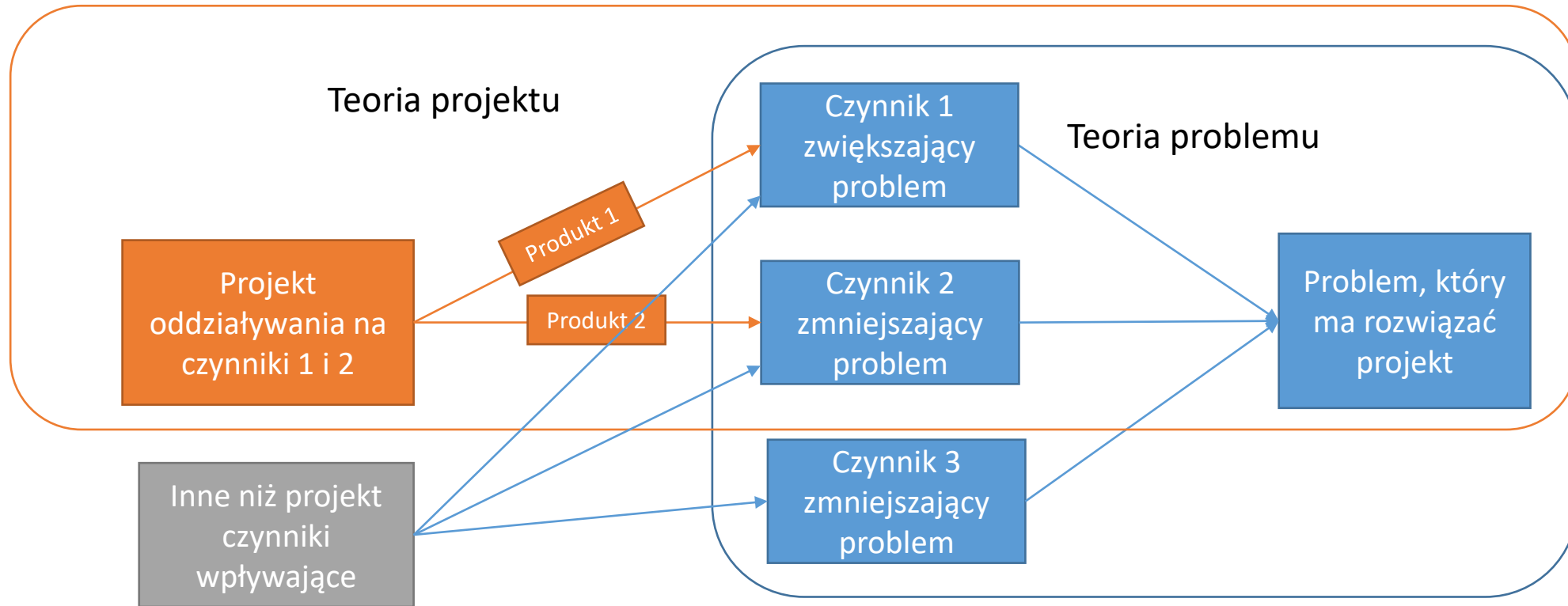
Moderator: wpływa na kierunek i/lub siłę relacji pomiędzy produktem projektu i jego skutkiem (modyfikator efektu)

Mediator: zmienna w ramach ścieżki przyczynowej pomiędzy produktem projektu a jego skutkiem. Produkt projektu wpływa na mediator, który z kolei wpływa na skutek

Czynnik zakłócający (*confounder*) jest przyczyną zarówno wpływającą na projekt i jego produkt, jak i na jego skutek, np. płeć odbiorców

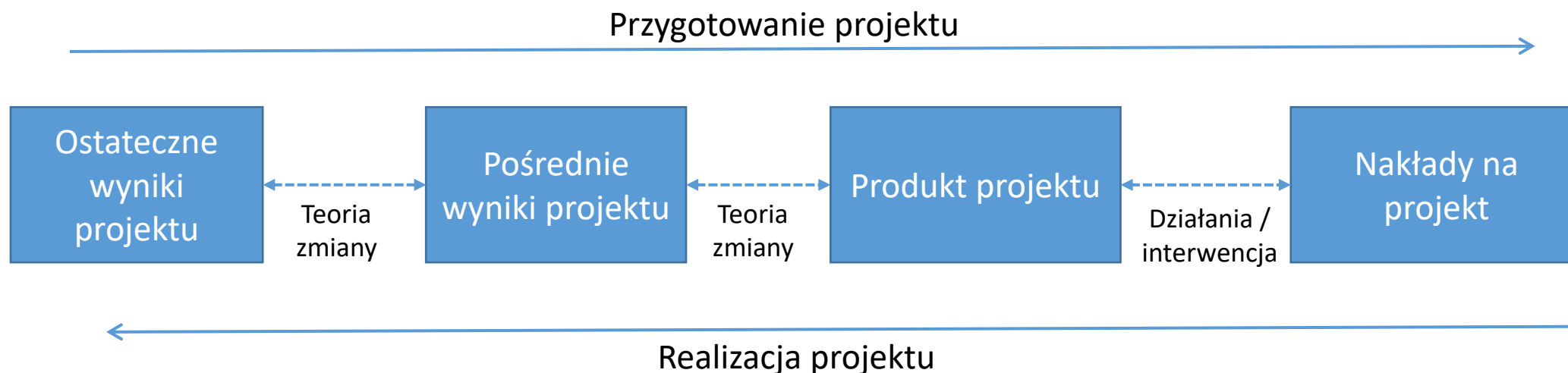
Teoria projektu a teoria problemu

Teoria problemu opisuje zależność między czynnikami wpływającymi na problem (zwiększająco lub zmniejszająco) a samym problemem. Na kolejnych slajdach mowa o wynikach projektu, które w kontekście tego schematu należy interpretować jako stany znaczącego zmniejszenia lub całkowitego usunięcia problemu poprzez oddziaływanie na czynniki zwiększające i zmniejszające problem.

Teoria projektu opisuje zależność między działaniami (produktami) projektu a czynnikami wpływającymi na problem, czyli na schemacie oddziaływania destymulujące (zmniejszające) czynnik 1 oraz stymulujące (zwiększające) czynnik 2.

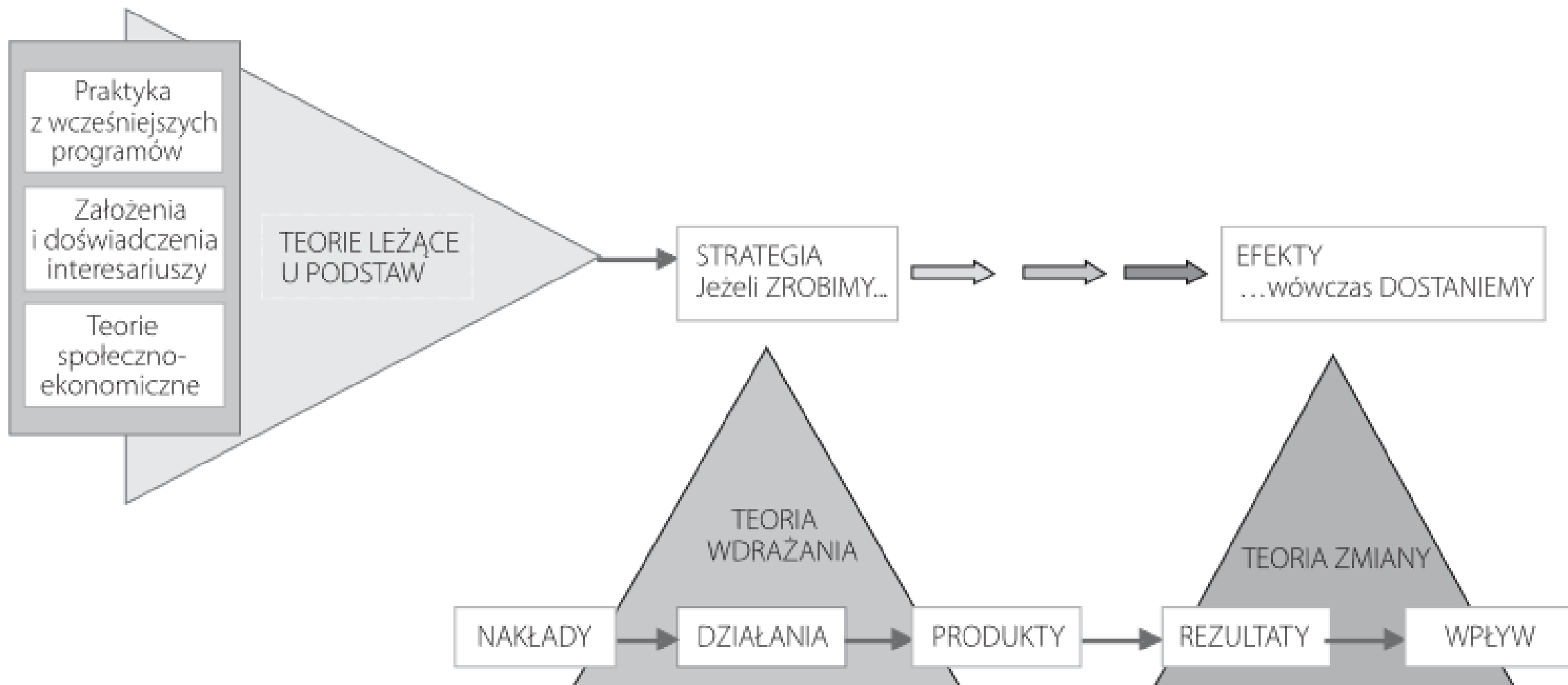
Miejsce teorii zmiany w logice projektu społecznego

M. Koopman i in red., *Performance Measurement in the Dutch Social Rented Sector*, 2008, s. 20. Modyfikacje R.S.

Definicja teorii zmiany: „Sposób opisanie zbioru założeń, które wyjaśniają zarówno mini-etapy prowadzące do osiągnięcia długoterminowego celu, jak i połączenia między działaniami interwencji lub programu a rezultatami, które występują na każdym z analizowanych etapów” za: Andras Kaszap, Jan-Philipp Kramer, Rafał Trzciński, Zastosowanie analizy kontrybucji jako podejścia ewaluacji opartej na teorii...

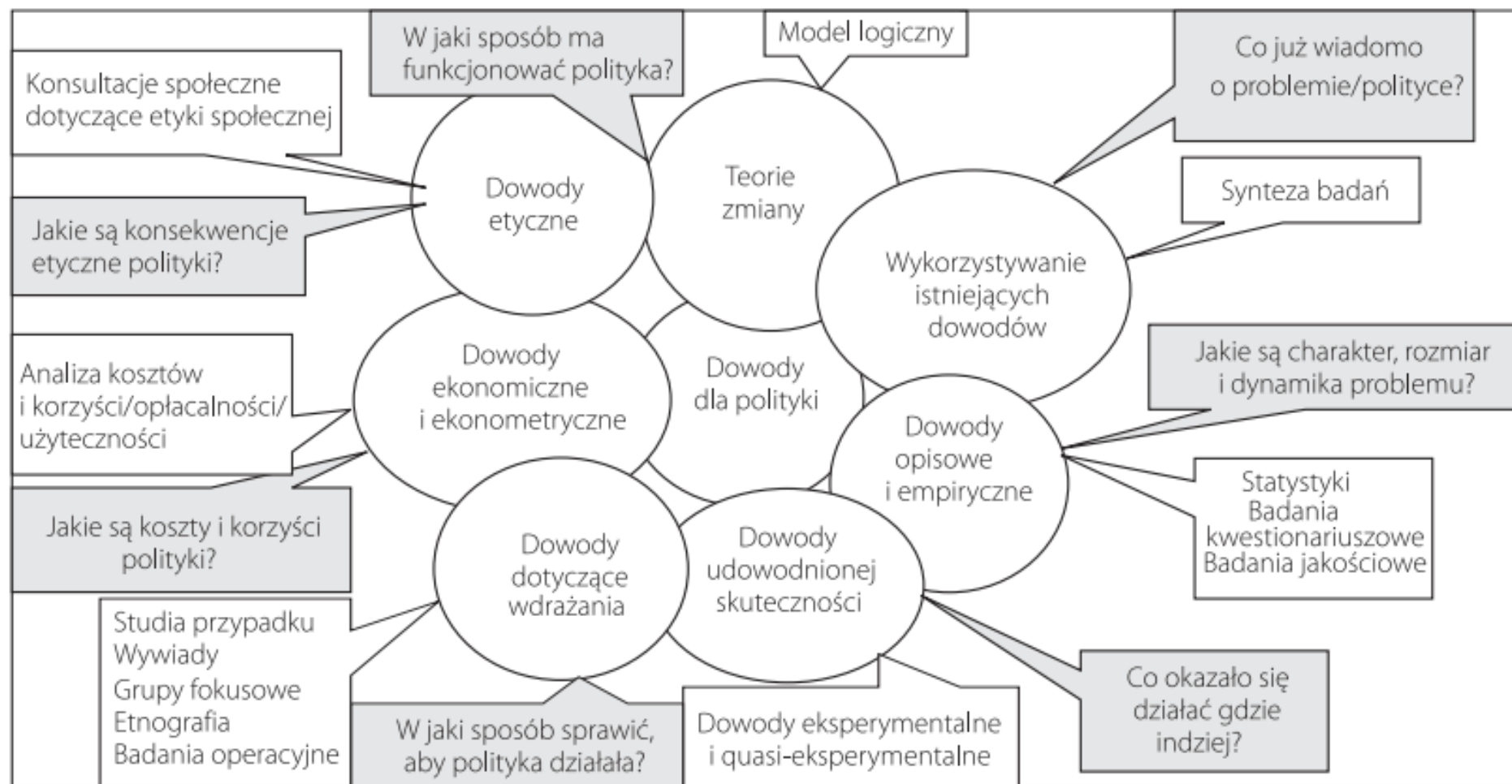
Rys. 1. Teoria wdrażania i teoria zmiany

Philip Davies, Stosowanie metod mieszanych w ewaluacji na potrzeby kształtowania polityk publicznych, w: A. Haber, Z. Popis (red.), *(R)ewaluacja Poszukiwanie nowych metod oceny efektów*, 2013

Podjęcie oparte na teorii w powiązaniu z całością zagadnień ewaluacji polityki społecznej

Rys. 5. Wzajemne powiązania różnych metod oceny polityki

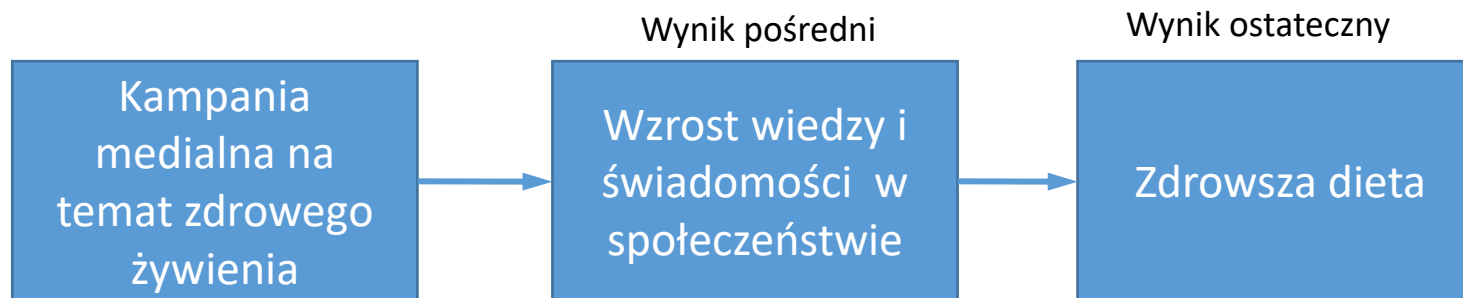

Philip Davies, Stosowanie metod mieszanych w ewaluacji na potrzeby kształtowania polityk publicznych, w: A. Haber, Z. popis (red.), *(R)ewaluacja Poszukiwanie nowych metod oceny efektów*, 2013

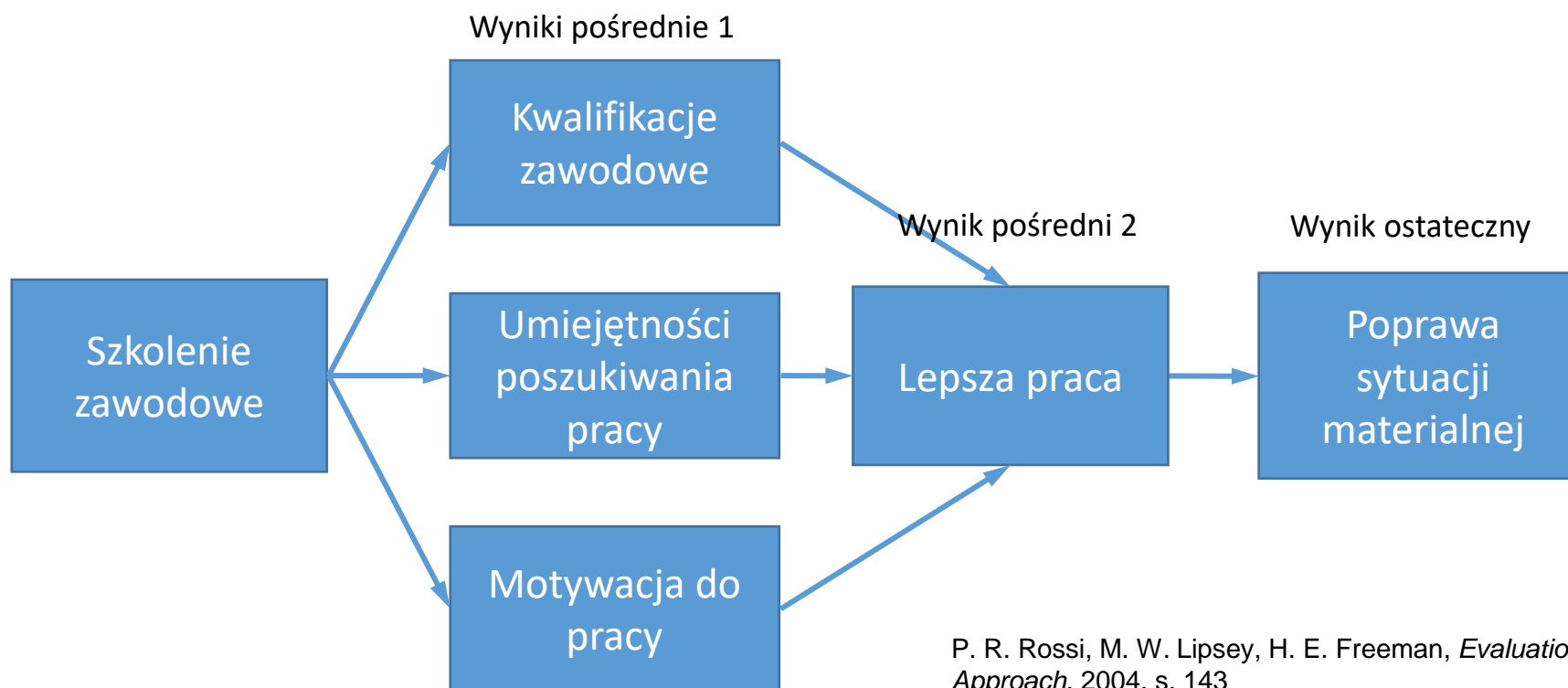
Przykłady prostych i złożonych teorii
programów i projektów społecznych

Przykłady prostych teorii zmiany

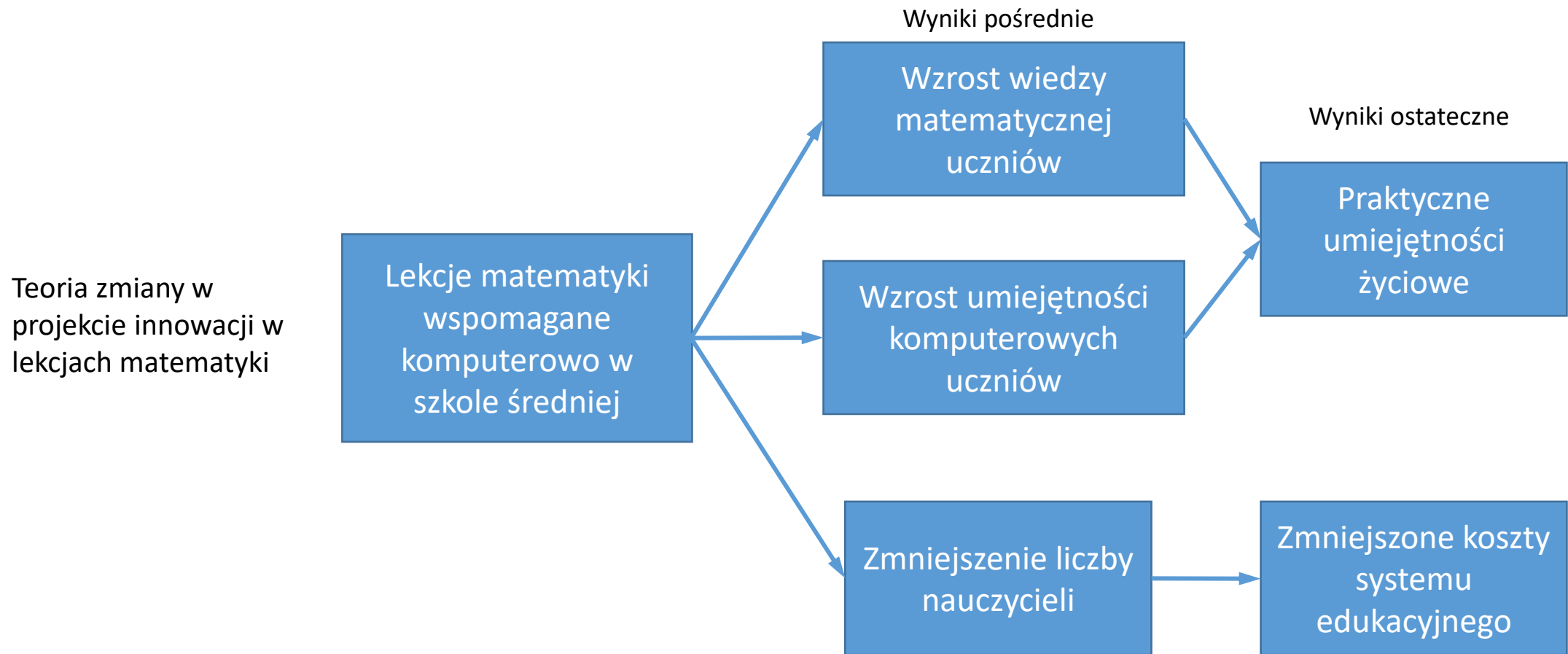
Teoria zmiany w projekcie kampanii medialnej

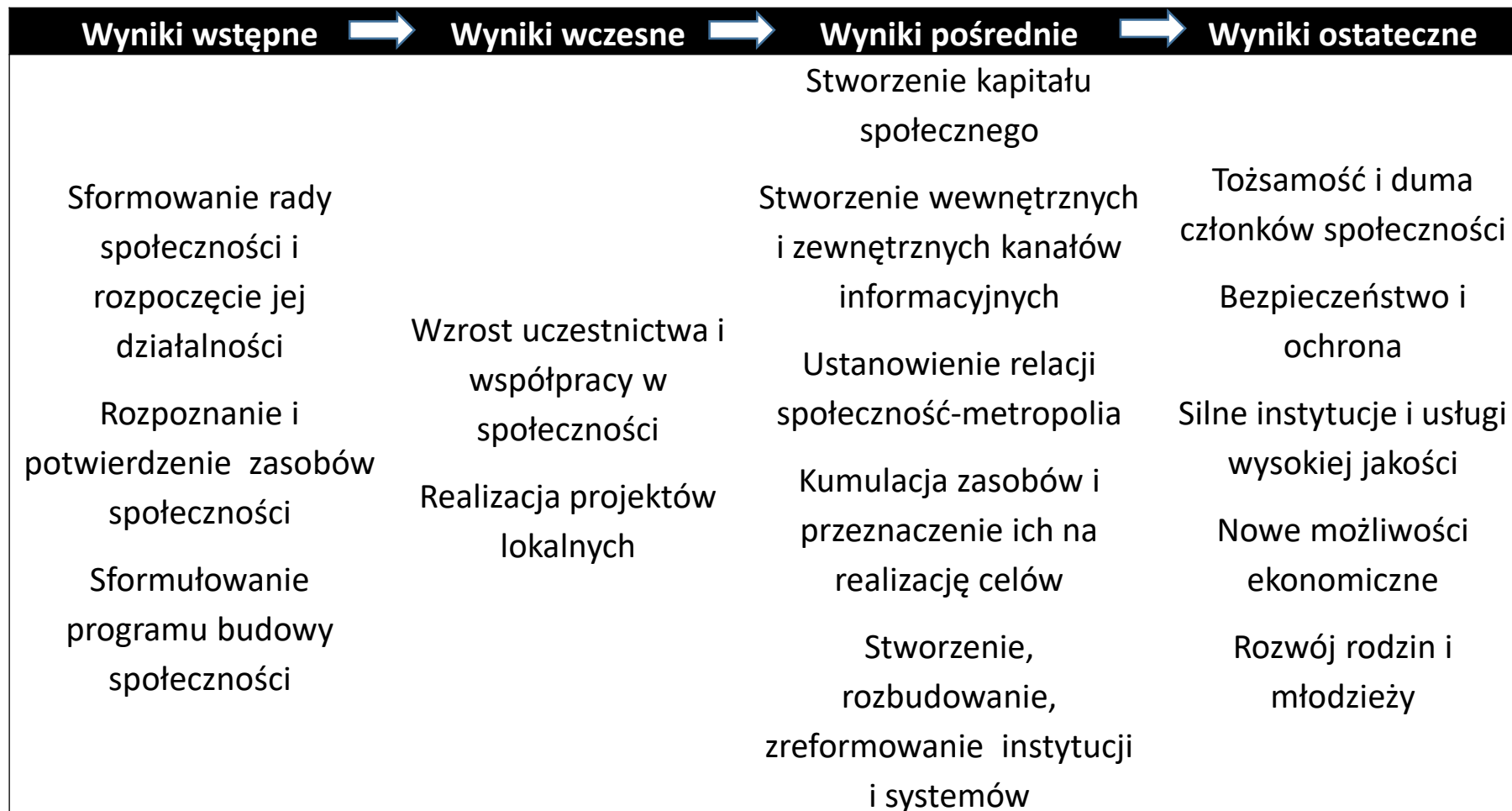
Teoria zmiany w projekcie szkolenia zawodowego

Przykłady prostych teorii zmiany cd.

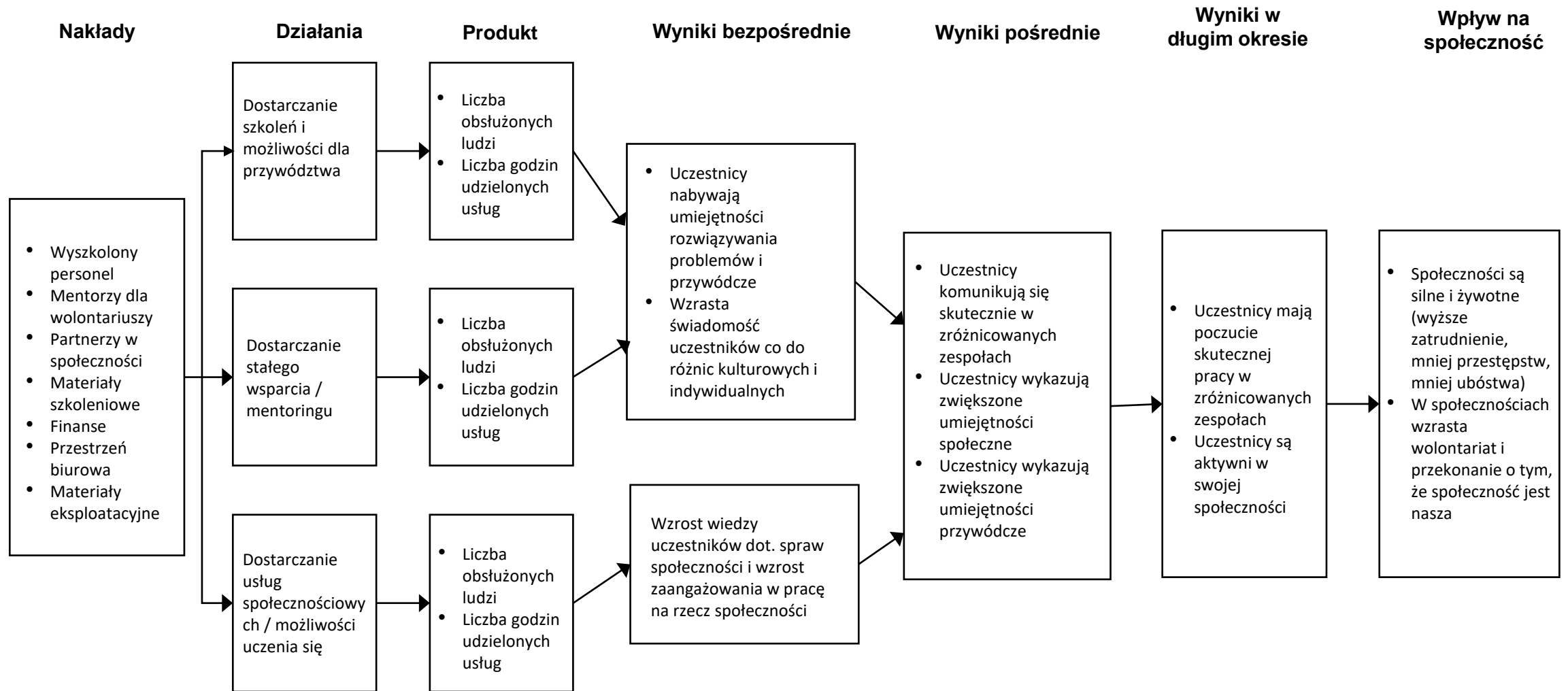

Przykładowa teoria zmiany dla programu typu budowanie społeczności

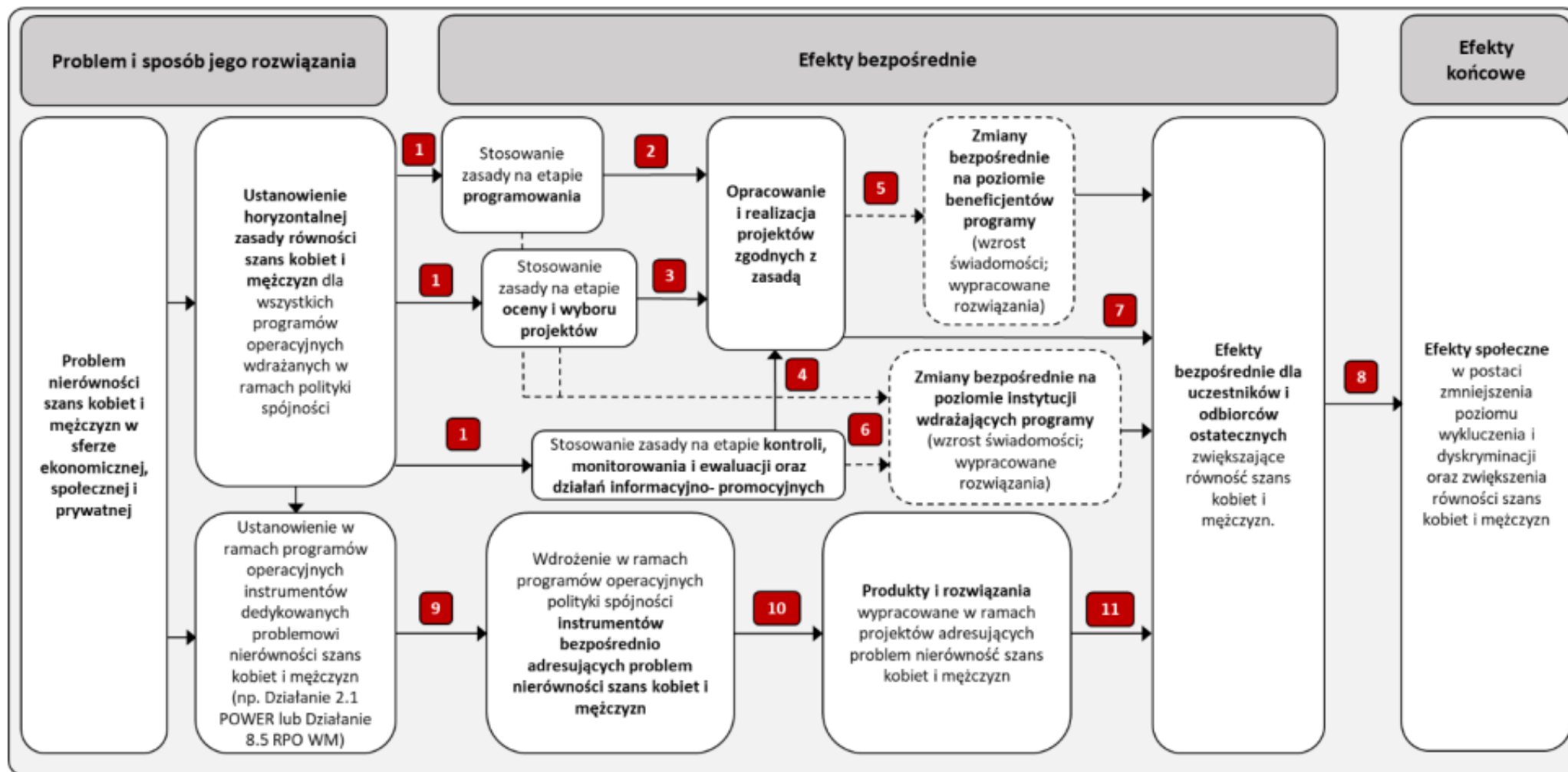
Źródło: S. Milligan et al., Implementing a Theory of Change Evaluation in the Cleveland Community-Building Initiative: A Case Study, w: K. Fulbright-Anderson, A.C. Kubisch, J.P. Connell, red., *New Approaches to Evaluating Community Initiatives*, vol. 2., The Aspen Institute, 1998, s. 69.

Model logiczny interwencji społecznościowej

Schemat 1. Teoria interwencji dla zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

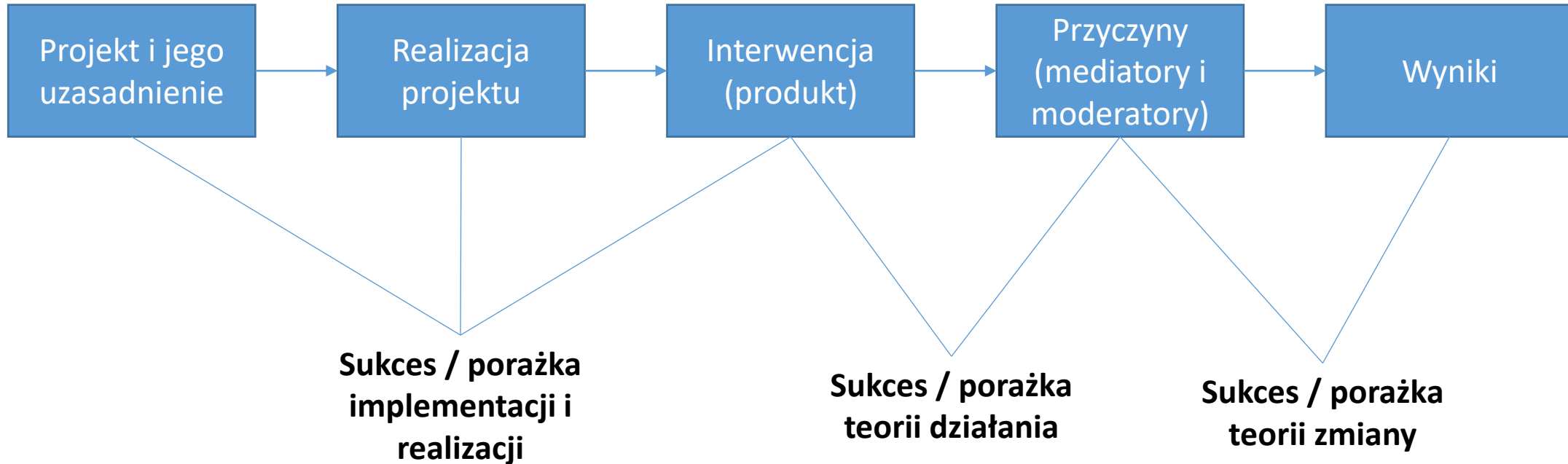
Teoria interwencji – zasada równości kobiet i mężczyzn (*dual approach*)

Badanie ewaluacyjne dotyczące stosowania zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, w ramach polityki spójności 2014-2020. Raport końcowy 2021

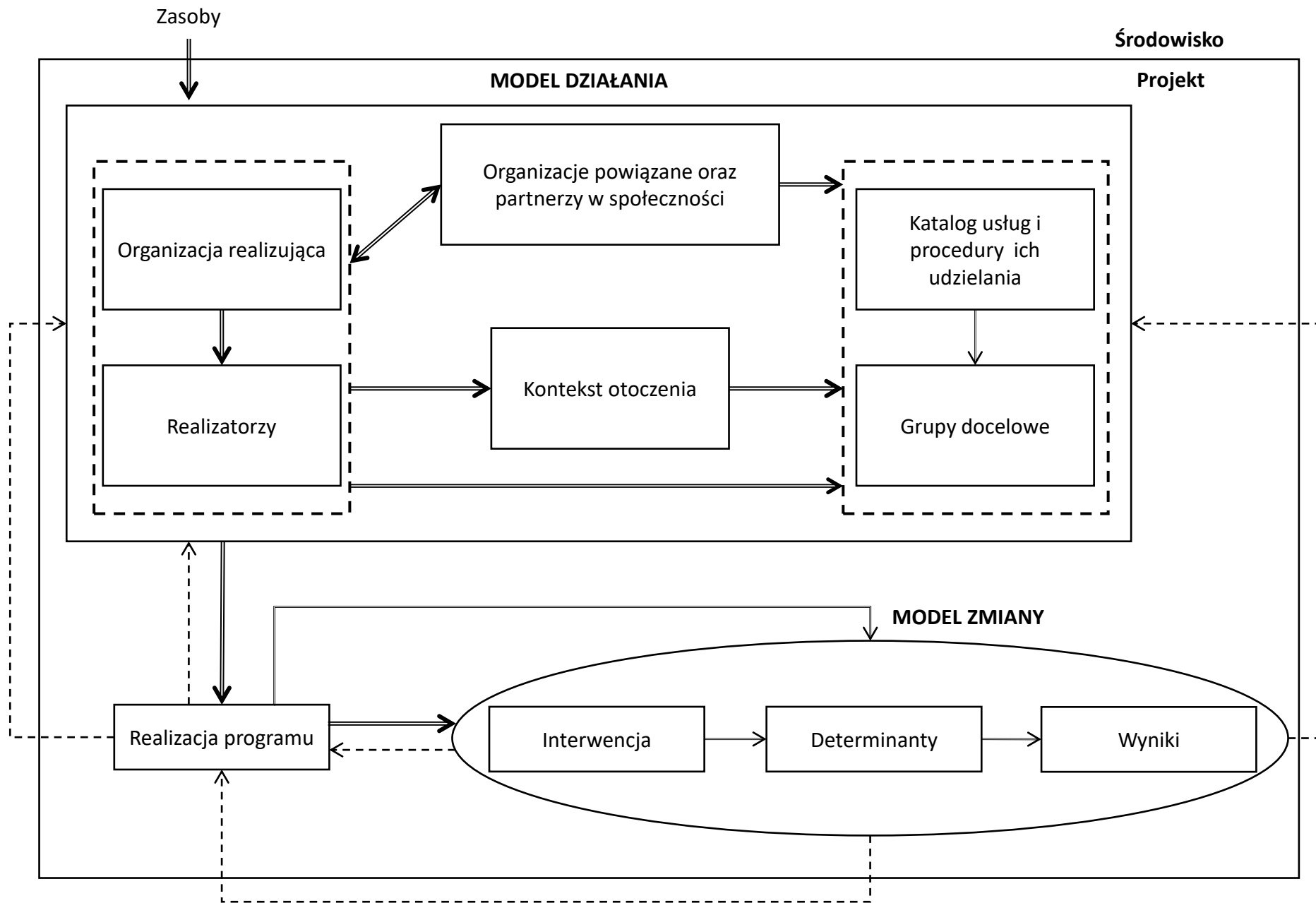
Podójście linearne i nielinearne w ewaluacji
opartej na teorii i modelach działania i zmiany

Zintegrowana ewaluacja realizacji i osiągnięcia wyników projektu w podejściu linearnym

Ewaluacyjna interpretacja informacji uzyskanych o realizacji projektu, np. nie udało się zrealizować jednego z modułów projektu, realizacja jednego z modułów przebiegała z licznymi trudnościami

Ewaluacyjna interpretacja informacji uzyskanych o wpływie produktów projektu, np. nie udało się uzyskać wpływu na mediator, wpływ na mediator był mniejszy niż zakładano, wpływ mediatora na wynik ostateczny nie wystąpił, wpływ mediatora na wynik ostateczny był za mały

Koncepcja teorii projektu – podejście nielinearne

- Możliwe porażki/sukcesy modelu działania
- Możliwe porażki/sukcesy realizacji
- Możliwe porażki/sukcesy modelu zmiany

Czego się dowiedzieliśmy? Podsumowanie

1. Kontrfaktyczne badanie skutków programów (wykład 6), projektów społecznych nie jest tym samym, co ewaluacja oparta na teorii
2. Teorie przyczynowo-skutkowe w ewaluacji mają strukturę złożoną z zależności bezpośrednich i pośrednich
3. Łączne ujmowanie zależności przyczynowych bezpośrednich i pośrednich (mediatory) między projektem i jego produktem a skutkami, uwzględniające moderatory i czynniki zakłócające ułatwiają schematy DAG
4. Teoria problemu nie jest tym samym co teoria projektu, a teoria wdrażania nie jest tym samym co teoria działania i teoria zmiany
5. Ewaluacja oparta na teorii służy do oceny sukcesów lub porażek polityki społecznej w ujęciu linearnym i nielinearnym (model działania i model zmiany oraz realizacja projektu w kontekście zasobów i otoczenia)

Literatura obowiązkowa i film z wykładem

- [Andras Kaszap, Jan-Philipp Kramer, Rafał Trzciński, Zastosowanie analizy kontrybucji jako podejścia ewaluacji opartej na teorii w ewaluacji ex post wsparcia dla dużych przedsiębiorstw w ramach programów Polityki Spójności UE 2007-2013, w: *Ewaluacja oparta na teorii...*, PARP 2017](#)
- [Film z wykładem](#) (powyższa prezentacja została zaktualizowana w stosunku do tej przedstawionej na wykładzie, szczególnie w pierwszej części)